

Nr 976

Av herr Oskarson, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 27, med förslag till ändringar i regeringsformen, m. m.

Med beaktande av de speciella svårigheter som förelegat då det gällt att i en gammal författning infoga nya regler är det förklarligt att grundlagberedningen inte i alla stycken har lyckats att på bästa sätt lösa det omfattande frågekomplex den haft att ta ställning till. Tidsnöden har varit en bidragande orsak till att de kompromisser som beredningen kommit fram till icke utgör en sådan samlande lösning som mera allmänt kan uppfattas som naturlig och självklar. Kritiska röster har heller icke saknats över den kompromissprodukt som beredningen har åstadkommit. Men även om det i flertalet av de väsentliga frågorna råder mycket delade uppfattningar får detta icke bortskymma det fundamentala i förslaget, nämligen en enkammarriksdag som i sin helhet väljes vid ett och samma tillfälle och parlamentarismens inskrivande i grundlagen.

Av de frågor där meningarna varit och är mycket delade må här anföras förslaget om treåriga mandatperioder och gemensam valdag för kommunal- och riksdagsmannaval. Förslaget om treårig mandattid har också fått en mycket knapphändig motivering genom att konsekvenserna av förkortningen har berörts mycket summariskt. Med det budgetsysteem vi har kommer en ny regering att ha föga mer än två år av effektivt arbete innan perioden är slut. En sådan ordning medger icke den långsiktiga planering som är ett oavvisligt krav för en stabil samhällsutveckling. Det innebär också en bestämd risk för att kortsiktiga, politiskt taktiska hänsyn i alltför hög grad kommer att påverka regeringens handlande.

Denna risk framstår som särskilt påtagbar i ett politiskt läge där jämbördighet råder mellan innehavare av regeringsmakten och oppositionen. En ny regering får icke en rättvis chans att under en treårig valperiod påvisa resultatet av de omläggningar som den hunnit genomföra. Perspektiven kommer att bli alltför kortsiktiga. Mycket otillfredsställande kommer det också att ställa sig för primärkommuner och landsting med en så kort mandatperiod som tre år.

Den radikala kommunreform som kommer att genomföras via kommunblocken sammanfaller i stort med genomförande av gemensam valdag för riksdags- och kommunalval, vilket måste anses som olämpligt. Under upp-

byggnadsperioden av kommunblocken kommer det att finnas ett alldeles särskilt stort behov av en mångsidig och framåtsyftande debatt kring kommunernas och landstingens problem. Dessa kommer vid genomförandet av gemensam valdag att ställas i skymundan av rikspolitiken. Det självklara samband som alltid har funnits och som alltid kommer att finnas mellan kommunal- och rikspolitik är starkt förankrat hos alla politiska partier och bärs upp på alla politiska plan med stor styrka. En gemensam valdag kommer icke att på något sätt vara till gagn för detta samband utan tvärtom till skada. En självständig kommunal valrörelse måste betraktas som en lika angelägen förtroendefråga för kommunens och landstingets förtroendemän som riksdagsvalen för riksdagsmännen. Både landstingen och de kommande stora kommunala enheterna har ett stort behov av att komma i direkt kontakt med väljarna och icke vid valen komma i skymundan av riksdagsmannavalen.

Det är beklagligt att överenskommelsen mellan partierna har tvingat fram denna kompromiss, och jag vill uttrycka min stora tveksamhet inför propositionens förslag på dessa båda punkter.

En författning som skall ge uttryck för en allmänt västerländsk demokratisk uppfattning bör utformas så att skilda åsikter bland väljarna kan återspeglas i riksdagens sammansättning även om inte åsikterna rymms inom ramen för redan representerade partier. Från denna principiella uppfattning kan emellertid avsteg bli nödvändiga, dock endast i mycket begränsad omfattning. Mot bakgrunden härav kan propositionens förslag om spärar för småpartier icke godtagas. Det är visserligen angeläget att tillse att statsorganen beredes tillfälle fungera effektivt och icke hindras genom förlamande oenighet. Men det är å andra sidan lika angeläget att reglerna utformas så att de icke från riksdagen utestänger åsikter vilka omfattas av mera betydande folkgrupper.

Vad som föreslås i propositionen är en väsentlig skärpning i förhållande till den ordning som sedan lång tid rått i vårt land utan att leda till några problem angående antalet småpartier i Sveriges riksdag. Några farhågor att så skulle bli fallet om man bibehöll nuvarande regler torde icke behöva befaras. Flera remissinstanser ställer sig tveksamma till de föreslagna spärreglerna. Regeringsrätten framhåller i sitt yttrande de orimliga konsekvenser som fyraprocentsregeln kan leda till. I ett extremt fall kan fyraprocentsspärren medföra att en enda röst tillför ett eljest orepresenterat parti ett betydande antal mandat — teoretiskt upp mot 14 — eller frånhänder ett parti som förut haft så stort antal mandat i riksdagen all representation. En ändring av spärregeln till tre procent minskar i viss utsträckning de olägenheter som regeringsrätten pekar på.

I förslaget till riksdagsordningens § 55 föreslås att allmänna motions-tiden fortfarande skall vara femton dagar. Med hänsyn till den omfattning som statsverkspropositionen har är denna tid alltför kort för att den en-

skilde riksdagsledamoten med önskvärd noggrannhet skall hinna ta del av framlagda förslag. Även om det är angeläget att utskottsarbetet kan komma i gång snarast efter riksdagens öppnande torde fördelarna av en förlängning av allmänna motionstiden med fem dagar för den enskilde ledamoten vara så stora att de uppväger de med förlängningen förenade nackdelarna. Jag vill därför föreslå att motionstiden i anslutning till statsverkspropositionens avlämnande förlänges till tjugo dagar. Det borde i detta sammanhang undersökas möjligheten att tillstålla riksdagsledamöterna statsverkspropositionen den 1 januari, d. v. s. tio dagar före riksdagens öppnande.

Med stöd av ovanstående hemställer jag,

att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 27, till de delar den avser riksdagsordningens §§ 16 och 55, måtte antaga följande förslag till ändring i riksdagsordningen:

§ 16

1. Mandaten i riksdagen — — — som meddelas i vallagen.

3. Endast parti, som fått minst tre procent av rösterna i hela riket, är berättigat att deltaga i fördelningen av mandaten. Parti, som fått färre röster, äger dock deltaga i fördelningen av de fasta valkretsmandaten i valkrets, där partiet fått minst tolv procent av rösterna.

§ 55

1. Motion må av riksdagsman göras inom tjugo dagar från den dag då propositionen angående statsverkets tillstånd och behov överlämnades till riksdagen.

— — — avgivit yttrande däröver.

Stockholm den 27 februari 1968

Gunnar Oskarson (h)